Met welke leesstrategieën kan de leesvaardigheid bij Engels op het vmbo verbeterd worden?

Beantwoord door José Mulder, kennismakelaar Kennisrotonde.

28 juni 2024

KR. 2057

Kort antwoord

Onderzoek maakt niet duidelijk welke leesstrategieën effectief zouden kunnen zijn om de Engelse leesvaardigheid op het vmbo te verbeteren. Leesstrategieën worden veel onderzocht, zowel bij het leren van een eerste, tweede taal als vreemde taal. Tal van studies laten zien dat de inzet van leesstrategieën een positief effect heeft op het leesbegrip van leerlingen. Echter, op gestandaardiseerde testen vindt men slechts zeer kleine effecten of geen effect. Bovendien geldt voor het onderzoek naar Engelse leesvaardigheid dat het nauwelijks op elkaar voortbouwt, het geen helder theoretisch kader kent en/of methodische tekortkomingen heeft. Ook meta-analyses, waarin de uitkomsten van verschillende onderzoeken worden samengevat en nader geanalyseerd, bieden geen soelaas. Betrouwbare uitspraken over de effectiviteit van leesstrategieën zijn dan ook niet te doen.

Antwoord

Om een tekst te kunnen begrijpen, dienen lezers in staat te zijn om conceptuele en procedurele kennis te combineren zodat ze in staat zijn om het mentale plaatje dat ze van een tekst maken te kunnen interpreteren. Dit worden leesstrategieën genoemd: bewuste, doelgerichte mentale pogingen om een tekst te decoderen, woorden te begrijpen en de betekenis van een tekst te construeren, controleren en wijzigen (Afflerbach et al., 2008; Sun et al., 2021).

Er zijn verschillende soorten leesstrategieën

Onderzoek laat zien dat er tal van leesstrategieën bestaan (Duke et al., 2011): van het stellen van leesdoelen, het activeren van relevante achtergrondkennis, gericht zijn op hoofdzaken en details negeren, evalueren van de juistheid van de inhoud van de tekst, tot het monitoren van het begrip van de tekst, visualiseren, het maken en testen van interpretaties en het trekken van conclusies. Ook gaat het in de onderzoeksliteratuur vaak over samenvatten, voorspellen, jezelf vragen stellen tijdens het lezen en het verhelderen van verwarrende woorden of passages (Houtveen et al., 2019).

Leesstrategieën worden onderverdeeld in metacognitieve en cognitieve strategieën. Cognitieve strategieën worden direct ingezet om het begrip te verbeteren. Metacognitieve strategieën zijn gericht op het monitoren van de leestaak als geheel; oftewel het plannen, bewaken, herstellen en evalueren van de leestaak (Rogiers et al., 2022). Metacognitieve strategieën kunnen bijvoorbeeld tijdens het lezen gebruikt

worden om te monitoren of je als lezer de tekst begrijpt. En als dit niet het geval is, te overzien welke cognitieve strategie wel weer tot tekstbegrip leidt (Houtveen et al., 2019).

Goede lezers zetten metacognitieve en cognitieve strategieën bewust in

Vaardige lezers blijken alert te zijn tijdens het lezen van een tekst en ze signaleren zelf wanneer ze de tekst niet (meer) begrijpen. Ze zijn vervolgens in staat om flexibel en bewust cognitieve strategieën in te zetten om hun leesdoel alsnog te bereiken (Afflerbach et al., 2008). Zwakke lezers daarentegen, merken begripsproblemen veel minder vaak op en zijn minder goed in staat om problemen die ze wel signaleren, efficiënt op te lossen (Rogiers et al., 2022).

Verondersteld wordt dat het mogelijk is om leerlingen strategisch leesgedrag aan te leren. Door middel van instructie in het gebruik van strategieën leren leerlingen dan welke strategieën ze kunnen gebruiken, wat die strategieën inhouden, waarom ze die zouden moeten inzetten, hoe en wanneer (Rogiers et al., 2022).

Effecten van leesstrategieën voor English as a foreign language (EFL) onduidelijk

Er wordt relatief veel onderzoek gedaan naar het aanleren van leesstrategieën. Zo veel zelfs dat er een afsplitsing heeft plaatsgevonden naar de taal die gelezen wordt. Zo wordt er onderzoek gedaan naar leesstrategieën in de eerste taal, in de tweede taal en 'foreign language'.

Het leren van Engels op Nederlandse middelbare scholen wordt gezien als het leren van een vreemde taal. In de literatuur wordt dit EFL genoemd: English as a Foreign Language. Aangezien over de hele wereld Engels wordt gegeven, worden er over de hele wereld studies gedaan naar de effectiviteit van leesstrategieën bij het vergroten van het leesbegrip in de Engelse taal.

Wat opvalt is dat ze eigenlijk allemaal tot positieve uitkomsten komen, maar dat het niet duidelijk is welke leesstrategieën het beste werken bij welke leerlingen en in welke omstandigheden. Een probleem met deze publicaties is dat meestal niet duidelijk wordt wat de onderzochte leesstrategieën concreet behelzen. Shirvan et al. (2016) stellen op basis van hun literatuuroverzicht: "De verscheidenheid aan beschikbare strategieën en classificaties (...) vormt een van de grootste uitdagingen voor theoretische en praktische beschouwingen, omdat er geen overeenstemming bestaat over een bepaald type classificatie om de bevindingen op de juiste manier te presenteren." (p. 164).

Erler & Finkbeiner (2007) geven op basis van hun literatuuronderzoek aan dat een onduidelijke definitie van het construct 'leesstrategie' ook breder geldt binnen het onderzoek naar lezen in een tweede en vreemde taal. Volgens de auteurs zijn leesstrategieën hierdoor lastig te onderscheiden van leesvaardigheden en -activiteiten.

Ook methodisch zijn er opmerkingen te plaatsen bij de literatuur naar leesstrategieën. Erler & Finkbeiner (2007) stellen dat uitkomsten van studies nauwelijks te generaliseren zijn en dat vrijwel geen van de door hen onderzochte studies repliceerbaar zijn. Belangrijkste oorzaak hiervan is dat onderzoeken nauwelijks op elkaar voortbouwen; elk onderzoek staat min of meer op zichzelf. De variatie aan onderzoekspopulaties en -methoden is dan ook zeer groot, net als de variatie aan onderzochte talen, tektsoorten en opdrachten.

In meta-analyses worden de resultaten van verschillende studies op een rij gezet en vervolgens getracht tot overkoepelende conclusies te komen. Meta-analyses kunnen dan ook gebruikt worden om meer grip te krijgen op de variatie binnen te literatuur over leesstrategieën. We hebben hier echter geen voorbeelden van kunnen vinden. Er zijn wel meta-analyses, maar opvallend genoeg wordt daarin niet ingegaan op de kwaliteit van de geselecteerde studies (zie bijvoorbeeld Yapp et al. (2021) of Sun et al. (2021)). Onduidelijk is dan ook of de studies die geselecteerd zijn voor de meta-analyses valide en betrouwbaar uitgevoerd zijn, zowel in definiëring van wat leesstrategieën zijn als de gehanteerde onderzoeksmethoden. Dit maakt het lastig te bepalen of de uitkomsten van de meta-analyses daadwerkelijk houtsnijden.

Overigens geeft onderzoek naar de inzet van leesstrategieën in de eerste taal ook géén duidelijkheid over de effectiviteit van leesstrategieën. Er zijn weliswaar tal van studies gepubliceerd waaruit blijkt dat de inzet van leesstrategieën een positief effect heeft op het leesbegrip van leerlingen, maar op gestandaardiseerde testen vindt men zeer kleine effecten of geen effect (Okkinga et al., 2018). Verondersteld wordt dat de transfer van geoefende strategieën moeilijk te maken is naar de normale (toets)setting.

Geraadpleegde bronnen

Afflerbach, P., Pearson, P. D., & Paris, S. G. (2008). Clarifying differences between reading skills and reading strategies. *The Reading Teacher*, 61(5), 364–373.

Duke N. K., Pearson P. D., Strachan S. L., Billman A. K. (2011). *Essential elements of fostering and teaching reading comprehension. In Samuels S. J., Farstrup A. E. (Eds.), What research has to say about reading instruction* (4th ed., pp. 51–93). Newark, DE: International Reading Association.

Erler, L., & Finkbeiner, C. (2007). A review of reading strategies: Focus on the impact of first language. *Language learner strategies*, *30*, 187-206.

Houtveen, A. A. M., Steensel, R. V., & de la Rie, S. (2019). *De vele kanten van leesbegrip: Literatuurstudie naar onderwijs in begrijpend lezen in opdracht van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek en de Inspectie van het Onderwijs.* Erasmus University Rotterdam.

Okkinga, M., van Steensel, R., van Gelderen, A. J., van Schooten, E., Sleegers, P. J., & Arends, L. R. (2018). Effectiveness of reading-strategy interventions in whole classrooms: A meta-analysis. *Educational Psychology Review*, *30*, 1215-1239.

Rogiers, A., Bogaert, R., Van Ammel, K., Merchie, E., & Van Keer, H. (2022). Leer leerlingen strategische lezers te worden. In T. Houtveen & R. van Steensel (Eds.), *De zeven pijlers van onderwijs in begrijpend lezen* (pp. 85–110). Eburon.

Shirvan, M. E., Ghonsooly, B., & Fatemi, A. H. (2016). The effectiveness of Strategy-Based Instruction in teaching English as a second or foreign language: A meta-analysis of experimental studies. *US-China Foreign Language*, *14*(3), 163-181.

Sun, Y., Wang, J., Dong, Y., Zheng, H., Yang, J., Zhao, Y., & Dong, W. (2021). The relationship between reading strategy and reading comprehension: A meta-analysis. *Frontiers in Psychology*, *12*, 635289.

Yapp, D. J., de Graaff, R., & van den Bergh, H. (2021). Improving second language reading comprehension through reading strategies: A meta-analysis of L2 reading strategy interventions. *Journal of Second Language Studies*, *4*(1), 154-192.

Over deze vraag

Opgesteld door:	José Mulder (kennismakelaar Kennisrotonde)
Vraagsteller:	leerkracht voortgezet onderwijs
Onderwijssector:	voortgezet onderwijs
Trefwoorden:	lezen, Engels, leesvaardigheid, leesstrategieën
Referentie:	Kennisrotonde. (2024). *Met welke leesstrategieën kan de leesvaardigheid bij Engels op het vmbo verbeterd worden?* (KR. 2057)

Dit antwoord is gepubliceerd op Kennisrotonde.nl. De Kennisrotonde is samen met NCO en Onderwijskennis een dienst van het NRO.